

Raatikainen Elisa

Biologisten vanhempien merkitys lapselle identiteetin ja tunne-elämän kehityksen näkökulmista – perheeseen sijoitettujen ja adoptoitujen lasten tarkastelua

Kandidaatin tutkielma
KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA
Kasvatuspsykologia
2021

Oulun yliopisto

Kasvatustieteiden tiedekunta

Biologisten vanhempien merkitys lapselle identiteetin ja tunne-elämän kehityksen näkökulmista – perheeseen sijoitettujen ja adoptoitujen lasten tarkastelua (Elisa Raatikainen)

Kandidaatin tutkielma, 31 sivua

Maaliskuu 2021

Kandidaatintutkielmassani tarkastelen biologisten vanhempien merkitystä lapselle tuoden esiin myös sijaisvanhemmuuden ja adoptiovanhemmuuden näkökulmia. Käsittelen perheeseen sijoitettuja lapsia, adoptiolapsia sekä biologisia lapsia kirjallisuuskatsauksessani. Näkökulmina minulla on näiden erilaisten perhetilanteiden vaikutukset lapsen identiteetin ja tunne-elämän kehitykselle. Aihe on ajankohtainen, sillä perheet ovat moninaistuneet ja erilaisista perhetilanteista tarvitaan tietoa liittyen muun muassa siihen, miten perhetilanteet vaikuttavat lapsen kasvuun ja kehitykseen, tässä tapauksessa identiteetin ja tunne-elämän kehittymiseen.

Pyrin siis tutkimuskysymyksinäni selvittämään millainen merkitys biologisilla vanhemmilla sekä sijais- ja adoptiovanhemmilla on lapsen kehitykselle tunne-elämän ja identiteetin näkökulmista. Lisäksi tarkastelen, miten lapsi voi ylläpitää suhdetta biologisiin vanhempiin sijoituksen tai adoption jälkeen ja milloin se on lapsen edun mukaista. Erittelen myös lain antamaa perustaa asialle. Toteutan tutkielmani kirjallisuuskatsauksena tarkastellen aiheeseen liittyvää kirjallisuutta ja tutkimusartikkeleita.

Kirjallisuuskatsauksen pohjalta todetaan, että lapsi identifioituu biologisiin vanhempiinsa jo hyvin pieninä muodostaessaan kiintymyssuhdetta lähimpään hoitajaan. Tunne-elämän ja identiteetin kehitystä ohjaa sekä ympäristö että ihmiset ympärillä. Biologinen vanhempi on usein tärkeä identiteetin ja tunne-elämän pohjaa luova aikuinen, mutta myös sijaisvanhempi tai adoptiovanhempi voi toimia lapsen tukena kehityksessä.

Adoptoitujen lasten ja perheeseen sijoitettujen lasten ylläpitämät suhteet biologisiin vanhempiinsa riippuvat muun muassa lain antamasta perustasta, lapsen omista pyrkimyksistä sekä adoptio- tai sijaisvanhemman halusta edistää yhteydenpitoa. Valvotut ja tuetut tapaamiset voivat toimia haastavissa tilanteissa apuna. Tärkeää on myös se, että pohditaan eettisesti, miten lapsen etua voidaan parhaalla mahdollisella tavalla edistää.

Avainsanat: identiteetti, lapsi-vanhempisuhte, tunne-elämä, vanhemmat, vanhemmuus

University of Oulu

Faculty of Education

The role of biological parents to the child from the perspectives of identity and emotional development – focusing on children placed in the foster family and adopted children (Elisa Raatikainen)

Bachelor's Thesis, 31 pages

March 2021

In my bachelor's thesis, I look at the importance of biological parents to a child, also highlighting the perspectives of foster parenting and adoption parenting. I focus on children placed in a foster family, adopted children, and biological children in my literature review. I look at how these different family situations affect for the development of a child's identity and emotional development. The topic is important, as families have diversified and information is needed about different family situations, including how family situations affect a child's growth and development, in this case, the development of identity and emotional development.

Thus, my research questions seek to elucidate the role that biological parents, foster parents, and adoptive parents play in a child's development from the perspectives of emotional life and identity. In addition, I consider how a child can maintain a relationship with biological parents after placement or adoption and when it is in the best interests of the child. I also specify the legal grounds for the matter. I implement my dissertation as a literature review by looking at related literature and research articles.

Based on a review of the literature, it is stated that the child identifies with his or her biological parents at a very young age when forming an attachment relationship with the nearest caregiver. The development of emotional life and identity is driven by both the environment and the people around it. The biological parent is often an important adult who creates the basis for identity and emotional life, but a foster parent or adoptive parent can also act as a support for the child in the development process.

The relationship between adopted child or child in a foster family and his or her biological parent depend, among other things, on the legal basis, the child's own aspirations, and the willingness of the adoptive or foster parent to promote communication. Supervised and supported appointments can help in challenging situations. It is also important to consider ethically how the best interests of the child can be promoted in the best possible way.

Keywords: child-parent relationship, emotional life, identity, parents, parenting

Sisältö

1	Johdanto	5
2	Vanhemmuus, lapsen tunne-elämä ja identiteetti	7
2.1	Vanhemmuus – mitä se on?	7
2.2	Tunne-elämän kehityksen perusteet.....	8
2.3	Identiteetti sekä sen kehitys lapsuudessa ja nuoruudessa.....	10
3	Vanhemmuuden yhteys tunne-elämän ja identiteetin kehittymiseen	12
3.1	Biologiset vanhemmat – kuinka geenit ja perhe-elämä tukevat biologisten vanhempien kasvatustehtävää lapsen identiteetin ja tunne-elämän kehittymisen tukemisessa?.....	12
3.2	Sijaisvanhempien mahdollisuudet lapsen identiteetin sekä tunne-elämän tukemisessa.....	13
3.3	Adoptiovanhemmat lapsen identiteetin ja tunne-elämän tukijoina	16
4	Lainsäädännön ja ammatillisten käytäntöjen näkökulma vanhemman ja lapsen suhteen ylläpitämiseen	19
4.1	Lainsäädäntö ja käytännöt Suomessa.....	19
4.2	Suhteen ylläpidon vastuu.....	20
4.3	Valvotut ja tuetut tapaamiset	22
4.4	Lapsen edun toteutuminen sekä eettiset periaatteet	23
5	Pohdinta	25
	Lähteet	28

1 Johdanto

Toteutan tutkielmani kuvailevana kirjallisuuskatsauksena keskittyen itseäni kiinnostavaan tutkimusaiheeseen. Aiheenani on tarkastella biologisten vanhempien merkitystä lapselle tunne-elämän ja identiteetin kehityksen valossa. Biologisten vanhempien läsnäolo lapsen arjessa ei ole aina itsestäänselvyys, joten keskityinkin nostamaan esiin perheeseen sijoitettujen ja adoptoitujen lasten suhteita biologisiin vanhempiinsa.

Lapsen määrittelen tutkielmassani 0–18-vuotiaaksi, sillä haluan liittää tutkimukseeni myös identiteetin kehityksen kannalta merkityksellisen nuoruuden vaiheen. Marcian (1980, s. 160) mukaan nuoruudessa fyysinen kehitys, kognitiiviset taidot ja sosiaaliset odotukset yhtyvät ja tämän myötä nuoret alkavat rakentaa polkuaan identiteetille ja sille mitä haluavat tulevaisuudessa olla. Myös Forsberg ja Pösö (2004, s. 31–35) näkevät siteen omaan biologiseen vanhempaan olevan merkityksellinen muun muassa lapsen identiteetin kehittymisen kannalta.

Tuon biologisen vanhemmuuden lisäksi esiin sijaisvanhemmuuden ja adoptiovanhemmuuden keinoja lapsen identiteetin ja tunne-elämän tukemisessa. Käsittelen myös sitä, miten vanhemmuus voidaan määritellä ja kuinka erilaisia perhetilanteita voikaan olla olemassa. Tuon esiin sijoitettujen lasten näkökulmaa, miten he voivat ylläpitää suhdetta biologiseen vanhempaan ja mikä merkitys suhteen ylläpitämisellä on. Lisäksi käsittelen adoptoitujen lasten kohdalla tätä kyseistä tilannetta ja pohdin suhteen merkitystä tilanteessa, jossa lapsi ei ole koskaan tavannut omia biologisia vanhempiaan.

Inspiroiduin kyseisestä aiheesta omien sosiaalityön sivuaineopintojeni kautta käytyäni harjoittelussa Ensi- ja turvakodin tapaamispaikassa. Tapaamispaikan tarkoitus on mahdollistaa lapsen ja hänestä erossa olevan vanhemman tapaaminen, joko tuetusti tai valvotusti puolueettomassa paikassa, toteuttamalla lapsen oikeutta omiin vanhempiinsa (Tampereen Ensi- ja turvakoti ry). Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983) määrittelee 1 luvun 2 §:n 1 momentissa, että tapaamisoikeuden tarkoitus on turvata lapselle oikeus luoda ja säilyttää läheinen suhde vanhempansa, jonka luona lapsi ei asu. Lisäksi kyseinen momentti jatkuu niin, että lapsi saa ajoittain olla tämän vanhemman luona tai tavata tätä muualla tai pitää tähän yhteyttä muulla tavoin.

Niinpä tutkielmassani tarkastelussa on myös keinot, kuinka lapsi voi saada tavat biologista vanhempansa tai vanhempiaan esimerkiksi juuri tapaamispaikassa. Tarkastelen myös sitä, milloin

tapaaminen ei ole lapsen edun mukaista ja millaisissa tilanteissa täytyy pohtia kriittisesti, onko lapsen edun mukaista ja eettistä, että hän tapaa biologista vanhempaansa. Keskeistä onkin pohtia, mikä on lapsen parhaaksi.

Tutkimukseni aihe on ajankohtainen, sillä perheet ja erilaiset perhetilanteet ovat jatkuvassa murroksessa. Luonnollisena pidetty ydinperhemalli on muutoksen alla, joten aihe linkittyy myös tähän perhemallien yhteiskunnalliseen muutokseen (Nätkin, 2003, s. 16). Tietoa lapsen ja tämän biologisten vanhempien suhteen merkityksestä tarvitaan, jotta kasvatuksella voidaan toteuttaa lapsen parasta mahdollista etua. Myös rajanvetoa tarvitaan, eli käsitystä siitä, milloin lapsen on parempi olla pitämättä yhteyttä vanhempiinsa tai toiseen vanhempaan.

Tutkimukseni lähtökohtana toimii siis oma kiinnostukseni perheiden tutkimusta kohtaan ja harjoittelussa saamani innostus aihepiiriin. Lapsen ja tämän biologisten vanhempien välinen suhde mielletään usein ainutlaatuiseksi ja merkittäväksi, mutta aina se ei pääse toteutumaan ihanteellisella tavalla. Tutkimuskysymyksiä työssäni muotoutui kaksi ja ne tiivistyvät seuraavanlaisesti:

Millainen merkitys biologisilla vanhemmilla sekä sijais- ja adoptiovanhemmilla on lapsen kehitykselle tunne-elämän ja identiteetin näkökulmista?

Miten lapsi voi ylläpitää suhdetta biologisiin vanhempiin sijoituksen tai adoption jälkeen ja milloin se on lapsen edun mukaista? Mikä on lain tuoma näkemys asiaan?

Näiden tutkimuskysymysten pohjalta toteutan kuvailevan kirjallisuuskatsaukseni määritellen tutkimusaiheeni kannalta tärkeitä käsitteitä. Kuvailevalla kirjallisuuskatsauksella tarkoitetaan yleiskatsausta valitusta ilmiöstä ja sen tavoitteena on luokitella tutkittavan ilmiön ominaisuuksia vastaten tutkimuskysymyksiin (Salminen, 2011, s. 6). Pysin tutkielmassani vastaamaan tutkimuskysymyksiin monipuolisesti erilaisia tieteellisiä lähteitä käyttäen. Aineistossani on kirjallisuutta sekä artikkeleita.

2 Vanhemmuus, lapsen tunne-elämä ja identiteetti

Tutkielmani aiheeseen liittyy paljon tärkeitä käsitteitä ja teoriataustaa, jota esittelen seuraavaksi. Määrittelen vanhemmuutta pohtien, millaista on onnistunut vanhemmuus sekä tarkastelen lapsen tunne-elämän ja identiteetin kehitystä.

2.1 Vanhemmuus – mitä se on?

Kiinnostavan näkemyksen vanhemmuudesta antaa Finen esiin tuoma Tuhkimo-efekti, jolla tarkoitetaan sitä, että vanhemmat kohtelevat paremmin omia biologisia lapsiaan verrattuna uuden puolison lapsiin (Daly & Wilson, 2008, s. 383). Tuhkimo-efekti liittyy erityisesti tutkimustuloksiin siitä, että isäpuolet hyväksikäyttävät ja tappavat lapsia korkeammalla asukaskohtaisella määrällä kuin biologiset vanhemmat (Daly & Wilson, 2008, s. 385–386). Isäpuolisuhde itsessään ei kuitenkaan välttämättä ole todellinen riskitekijä, sillä väliin mahtuu muitakin muuttujia (Daly & Wilson, 2008, s. 383).

Saarnion (2005, s. 242) mukaan hyvään ja toimivaan vanhemmuuteen liitetään keskustelu lapsen hoivasta, huolenpidosta sekä huoltajuudesta. Lisäksi Saarnio tuo esiin vanhemmuuteen merkittävänä tekijöinä lapsen suojelun, kasvatuksen ja myös emotionaalisen kohtaamisen. Näiden tekijöiden voidaan siis ajatella toteutuvan hyvässä vanhemmuudessa lapsen edun mukaisesti.

Kuronen (2003, s. 118) tuo esiin Valkosen ja Huttusen esittämän jaon vanhemmuuden eri puolia, jotka ovat biologinen, psykologinen ja sosiaalinen vanhemmuus. Biologisella vanhemmuudella Valkonen ja Huttunen viittaavat vanhempiin, jotka ovat lapsen synnyttäneet ja siittäneet, kun taas sosiaalinen vanhemmuus puolestaan liittyy Valkosen ja Huttusen mukaan arjen huolenpitoon ja vastuuseen. Psykologisella vanhemmuudella viitataan lapsen omaan kokemukseen siitä, keitä hän kiintymyksen perusteella pitää vanhempinaan (viitattu lähteessä Kuronen, 2003, s. 118). Valkonen (1995, s. 2–3) esittää psykologisen vanhemmuuden olevan siis jotain enemmän kuin pelkkä biologinen tai sosiaalinen vanhemmuus, sillä siinä keskeistä on lapsen ja vanhemman välinen kiintymys sekä lapsen samaistuminen vanhempaan eli identifikaatio.

Kiintymyssuhdeteoria liittyy olennaisesti lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen. Kyseisellä teoriolla Kalland (2005, s. 198) viittaa Bowlbyn teoriaan vauvan ja häntä hoivaavan aikuisen välisestä tiiviistä suhteesta. Suhteesta voidaan erotella kaksi prosessia, jotka ovat vauvan kiin-

tyminen vanhempaan ja vanhemman kiintymys lapseen. Jo raskausaikana äiti valmistautuu hoivaamaan ja suojelemaan lasta eli varhainen kiintymyssuhteen alku tapahtuu aikaisessa vaiheessa raskausaikana (Kalland, 2005, s. 199).

Tämä valmistautuminen äitiyteen ei aina onnistu toivotulla tavalla esimerkiksi silloin kun äiti käyttää päihteitä tai tupakkaa raskausaikana (Kalland, 2005, s. 200). Onkin tutkimuksilla osoitettu, että kyvyttömyys asettaa vauvan tarpeet omien tarpeiden edelle on näkyvä piirre lastensuojelun toimenpiteitä tarvitsevilla perheillä (Kalland, 2005, s. 199). Chaffin ja kollegat toteavat, että lapsen riski tulla pahoinpidellyksi tai huostaanotetuksi lastensuojelun toimesta kasvaa moninkertaiseksi silloin, kun äiti on käyttänyt päihteitä raskausaikana (viitattu lähteessä Kalland, 2005, s. 200).

Kalland (2005, s. 231) toteaa, että mikäli lapselle ei ole muodostunut kokemusta hyvästä hoivasta, tulisi lapsi sijoittaa tai adoptoida mahdollisimman aikaisessa vaiheessa eli ensimmäisen elinvuoden aikana. Hän jatkaa, että tällöin ehtisi vielä syntyä kokemuksia siitä, mitä hyvä hoiva ja kiintymys on. Toisaalta Kalland toteaa myös, että jos lapsella on varhaisista vaiheista hyviä kokemuksia, voi myöhemminkin tehtävä sijoitus tai adoptio onnistua. Hautamäen (2005, s. 64) mukaan lapsen tapa kiinnittyä läheisiin ihmisiin voi vaikuttaa hänen myöhempään kehityksensä myös siinä mielessä, että se voi siirtyä sukupolvelta toiselle. Niinpä voidaankin huomata, että varhaiset vaiheet ja kiintymyssuhde vaikuttavat lapsen elämässä vielä myöhemmin ja ovat täten merkittävässä asemassa.

2.2 Tunne-elämän kehityksen perusteet

Lapsen tunnekehityksen voidaan mieltää alkavan jo raskausaikana, sillä jo silloin varsinkin lapsen äiti on vuorovaikutuksessa vauvan kanssa (Kalland, 2007, s. 62). Jos raskausaikana muodostuu myönteisiä mielikuvia lapsesta ja jos äidin elämäntavat ovat kunnossa, antaa tämä hyvän ennusteen myöhemmälle äiti-lapsi-suhteen kehittymiselle (Kalland, 2007, s. 62–63). On toisaalta myös huomioitava Chaffinin ja kollegoiden näkemys siitä, että sikiövauvan tai äidin itse itsensä laiminlyönti raskausaikana on ennuste myöhemmin tapahtuvalle lapsen laiminlyönnille tai kaltoinkohtelulle (viitattu lähteessä Kalland, 2007, s. 63).

Vauvan synnyttyä on Kallandin (2007, s. 64) mukaan tärkeää, että äiti on psyykkisesti ja fyysisesti läsnä, sillä tämä edistää vauvan emotionaalista kehitystä. Kalland jatkaa, että vauvan

mielen teorian kehityksen kannalta on merkittävää, että äiti jakaa vauvan kokemuksia esimerkiksi hymyilemällä silloin kun vauvakin hymyilee. Mielen teoriaa Fonagy määrittelee inhimillisenä perusominaisuutena ja hän esittää teorian viittaavan siihen, että vauva ymmärtää, mitä vuorovaikutuksessa tapahtuu (viitattu lähteessä Kalland, 2007, s. 65).

Vauvan maailma kasvaa, kun hän orientoituu siihen toisen ihmisen kautta esimerkiksi arvioiden vanhempansa avulla, onko jokin esine ilahduttava vai tuleeko sitä pelästyä (Kalland, 2007, s. 66). Tämän jälkeen tulee Salon mukaan vaihe, jossa vauvan tunteiden säätely ei ole enää kiinni vanhemman välittömästä reagoinnista lapsen tunnetilaan (viitattu lähteessä Kalland, 2007, s. 67). Lapsi oppii siis käyttämään Kallandin (2007, s. 67) mukaan omaa luovuuttaan tasapainon saavuttamiseen esimerkiksi kehittämällä transitionaaliobjektin kuten nallen, ja rauhoittumalla sen avulla.

Taaperoiässä opitaan Kallandin (2007, s. 68) mukaan muun muassa sääntöjen sisäistämistä ja autonomia alkaa kehittyä, mikäli lapsi saa siihen mahdollisuuden ja tukea itsenäiselle toiminnalle. Myös varhaiset moraaliset säännöt opitaan jo varhaisessa vaiheessa esimerkiksi ”älä tee näin” -tyylisten sääntöjen avulla (Kalland, 2007, s. 67). Puolentoista vuoden iässä puolestaan Sternin teorian mukainen verbaalisen minän kehittyminen alkaa ja kielenkehitys mahdollistaa kokemusten kuvaamisen kielen avulla (Kalland, 2007, s. 69).

Noin neljän vuoden iässä lapsi tulee Kallandin (2007, s. 70–71) mukaan oidipaalivaiheeseen ja saattaa haluta mennä naimisiin toista sukupuolta olevan vanhemman kanssa, sillä tällöin lapsi on utelias ja kiinnostunut sukupuolieroista. Kalland jatkaa, että leikki-iässä myös taito odottaa omaa vuoroa, neuvotella ja kertoa tarinoita kehittyä lapsella. Tärkeää olisi, että lapsen hoito olisi luotettavaa ja ennakoitavaa, jotta kokemukset pysyvästä, tärkeästä toisesta objektista muodostuisivat (Kalland, 2007, s. 71). Ei tule myöskään Kallandin (2007, s. 71) mukaan unohtaa, että vaikka mielikuvat vanhemmasta olisivat pääosin myönteisiä, tulisi lapsella kouluikää lähestyttäessä olla myös kokemuksia pettymyksistä. Esikouluiästä esimurrosikäen lapsi kokee vielä latenssivaiheen, jossa ymmärtää perhedynamiikan sääntöjä eikä halua enää mennä naimisiin vastakkaista sukupuolta olevan vanhemman kanssa (Kalland, 2007, s. 75).

Keskilapsuuden aikana alakouluiässä lapsen tunne-elämä kehittyä entisestään erityisen paljon ja kymmenenteen ikävuoteen mennessä useimmat lapset ovat oppineet tunteiden säätelyn strategioita (Nurmi ym., 2014, s. 119–123). Tunteiden tehtävä on Nurmen ja kollegoiden mukaan suunnata yksilön huomiota ja auttaa sopeutumaan ulkoisen ympäristön muutoksiin. Lisäksi he

jatkavat, että tunteet ovat erityisen merkittävässä asemassa ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, sillä ihmiset tarkkailevat toistensa tunteita sekä reagoivat niihin.

Tunteiden säätelyllä Nurmi ja kollegat (2014, s. 123) tarkoittavat tunnetilan käsittelyä niin, että mielen tasapaino säilyy hyvänä, eli esimerkiksi niin, että tilannetta tarkastellaan monipuolisesti ja pyritään ymmärtämään toisten näkökulmia sekä tunteisiin johtaneita tapahtumia. Tunne-elämän kehityksen kannalta tärkeänä nähdään, että aikuinen keskustelee lapsen kanssa omista tunnekokemuksistaan sekä lapsen tunnekokemuksista (Nurmi ym., 2014, s. 123). Biologisen vanhemman puuttuessa, voi tunteiden säätelyn apuna siis toimia muu lapselle läheinen aikuinen.

2.3 Identiteetti sekä sen kehitys lapsuudessa ja nuoruudessa

Marcia (1980, s. 159) tulkitsee identiteetin olevan sisäinen, dynaaminen rakenne, joka on kuin yksilöllisen historian organisaatio. Hän korostaa identiteetin dynaamisuutta, eli sitä, että se on muuttuva prosessi, johon lisätään elementtejä mutta josta myös hylätään elementtejä ajan kuluessa. Mitä paremmin identiteetti on kehittynyt, sitä paremmin yksilö kokee olevansa oma yksilöllinen itsensä ja tiedostaa omat vahvuutensa sekä heikkoutensa (Marcia, 1980, s. 159). Voidaan siis todeta, että identiteetin muodostumiseen vaikuttaa useat asiat eikä se tapahdu hetkessä vaan vie aikaa. Myös Woodward, johon Saastamoinen (2006, s. 173) viittaa, nostaa esiin identiteetin muuttuvuuden ajassa ja korostaa identiteetin olevan historiallinen, eikä pysyvä.

Saastamoinen (2006, s. 168) korostaa identiteetin määritelmässään sitä, että kyse on ihmisen itsensä ja muiden tekemistä määrittelyistä siitä, kuka minä olen ja keitä me olemme. Määritelmässä esiintyy siis näkökulma siitä, kuinka myös muut ihmiset yksilön itsensä lisäksi vaikuttavat identiteettiin. Omaksi termikseen Saastamoisen mukaan tulee osata erottaa minuus, jolla tarkoitetaan yksilön reflektiivistä tietoisuutta itsestään. Sekä minuus että identiteetti eivät ole valmiina annettuja, vaan niitä tuleekin osata pohtia tietoisesti ja tehdä identiteettityötä. Identiteettityö liitetään Saastamoisen mukaan valinnan mahdollisuuksien kasvuun elämäntavassa ja työnteossa.

Kiinnostavaa on myös Saastamoisen (2006, s. 172) esiin tuoma Woodwardin näkemys siitä, että identiteetti edellyttää samaistumista johonkin identiteettipositioon, kuten sukupuoleen tai ammattiin. Yksilöllä on siis ensin oltava tietoa ja käsitys siitä, mitä sukupuolta tai ammattia hän haluaa edustaa ja tällaisia käsityksiä voidaan saavuttaa esimerkiksi samaistumalla omaan vanhempaan.

Erikson (1968, s. 91) painottaa, että identiteetin kehitykseen liittyy merkittävästi nuoruuden vaihe. Hän jatkaa, että tällöin identiteetikriisin ratkaisemiseksi tulee tapahtua fyysistä kasvua, henkistä kypsymistä sekä sosiaalista vastuun ottamista. Korhonen ja Perho (2014, s. 43–52) esittävät, että Eriksonin psykososiaalisen kehitysteorian mukaan nuoruudessa kohdattava kehityskriisi voidaan määritellä identiteetin saavuttamisen ja roolien hajaannusten kanssa kamppailemisena. He jatkavat myös, että identiteetti voidaan Marcian teorian mukaan jakaa selkiytymättömään, valmiina otettuun, etsivään ja saavutettuun identiteettiin. Se, missä vaiheessa yksilö on identiteettityönsä kanssa, riippuu siitä, miten tarkasti hän on omakohtaisesti etsinyt identiteettiään, pohtinut erilaisia vaihtoehtoja ja sitoutunut omiin arvoihinsa sekä näkemyksiinsä (Korhonen & Perho, 2014, s. 52).

3 Vanhemmuuden yhteys tunne-elämän ja identiteetin kehittymiseen

Perhetilanteita on tänä päivänä todella monenlaisia ja historiaan verraten niiden kirjo on suuri. Perhetutkimuksessa painottuu tänä päivänä ydinperheiden jääminen taka-alalle ja se, että perheet ovat yhä moninaisempia ja edelleen moninaistumassa (Jallinoja, 2014, s. 19). Tarkastelen tutkielmassani seuraavaksi biologista vanhemmuutta, sijaisvanhempia ja adoptiovanhempia ja sitä, kuinka he voivat tukea lapsen identiteetin ja tunne-elämän kehittymistä.

3.1 Biologiset vanhemmat – kuinka geenit ja perhe-elämä tukevat biologisten vanhempien kasvatustehtävää lapsen identiteetin ja tunne-elämän kehittymisen tukemisessa?

Valkonen (1995, s. 23) nostaa esiin Vinterheadin ja kollegoiden näkemyksen liittyen psykologiseen vanhemmuuteen ja siihen, että lapsen ja alkuperäisvanhemman suhde on merkityksellinen identiteettikehitykselle. Hän esittää, että varhaislapsuuden identifikaatioprosessin avulla vanhemmasta tulee tietyllä tapaa osa lapsen persoonallisuutta ja lapsi alkaa rakentaa minäkuvaansa suhteessa sisäistämäänsä vanhempaan siis jo hyvin pieninä. Identifikaatio voidaan määrittellä Comptonin mukaan niin, että siinä on kyse tulemisesta samankaltaiseksi toisen kanssa yleensä tiedostamatta (viitattu lähteessä Valkonen, 1995, s. 23).

Newman ja Newman toteavat, että lapset voivat kokea samankaltaisuutta vanhempiensa kanssa havaitsemalla muun muassa fyysisiä ja henkisiä samankaltaisuuksia sekä omaksumalla käyttäytymistyyliä vanhemmiltaan (Valkonen, 1995, s. 24). Kroger esittääkin, että nuoruudessa individuaatio eli yksilöllistyminen vaikeutuu, mikäli lapsuudessa ei ole ollut mahdollisuutta luoda sisäistynyttä mielikuvaa vanhemmasta, vanhemman ollessa tunnetasolla käyttämättömissä (Valkonen, 1995, s. 25). Tästä voidaan siis päätellä biologisten vanhempien merkityksellisyyttä identiteetille, sillä identifikaatioprosessi alkaa jo pienellä lapsella ja juuri biologiselta vanhemmalta on mahdollista etsiä fyysisiä samankaltaisuuksia, joita omaksua osaksi omaa identiteettiään.

Nijssens, Vliegen ja Luyten (2020, s. 2342) toteuttivat vuoden kestävästä pitkäaikaistutkimuksesta, jossa tutkivat vanhempien ja heidän ensimmäisten biologisten lastensa kohdalla vanhemman heijastavan toiminnan yhteyttä lapsen sosioemotionaaliseen kehitykselle. Tuloksena he saivat selville, että vanhemman matalat kyvyt heijastavaan toimintaan vaikuttivat lapsen sosioemotionaaliseen kehitykseen, eli esimerkiksi vanhemman kyvyttömyys päästä lapsen sisäiseen

maailmaan ja ikävien mielialojen heijastaminen lapseen liittyivät epäsuorasti lapsen emotionaalisiin taitoihin.

Norholt (2020, s. 1) selvitti tutkimuskatsauksessaan äidin ja lapsen välisen kosketuksen vaikutusta sekä äitiin että lapseen. Hän toteaa tutkimuksensa pohjustuksena, että tällä hetkellä todisteet tukevat alkuperäistä kiintymystutkimusta siitä, että varhainen äidin kosketuksen tarjoaminen voi vaikuttaa lapsen sosioemotionaaliseen kehitykseen ja kiintymyksen laatuun, mikä vaikuttaa myönteisesti äiti-lapsi-suhteen toimintaan. Norholt (2020, s. 11) sai selville tutkimuksessaan, että tämä pitää paikkaansa.

3.2 Sijaisvanhempien mahdollisuudet lapsen identiteetin sekä tunne-elämän tukemisessa

Lastensuojelulaki (417/2007) antaa perustan sille, kuinka ja milloin lastensuojelua toteutetaan ja määrittelee 1 luvun 2 §:n 3 momentissa, että lapsi voidaan tietyissä tilanteissa sijoittaa kodin ulkopuolelle tai ryhtyä muihin toimenpiteisiin lapsen hoidon ja huollon järjestämiseksi. Sijaishuollosta lastensuojelulain 10 luvun 49 §:n 2 momentissa todetaan, että lapsen sijaishuolto voidaan järjestää perhehoitona, laitoshuoltona tai muulla lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla. Yleisimmät sijaishuollon muodot ovat perhehoito ja laitoshuolto.

Lisäksi lastensuojelulain 10 luvun 54 §:ssä korostetaan, että sijaishuollossa lapselle on turvattava hänen kehityksensä kannalta tärkeät, jatkuvat ja turvalliset ihmissuhteet ja lapsella on oikeus tavat vanhempiaan ja muita hänelle läheisiä ihmisiä. Lastensuojelulaista löytyy lapsen oikeus biologisten vanhempien tapaamiseen, vaikka lapsi olisi sijoitettu esimerkiksi sijaisperheeseen. Vanhemmuuden tila voi kuitenkin jäädä epäselväksi, jos ollaan esimerkiksi tilanteessa, jossa sijaisvanhemmat huolehtivat sijoitetusta lapsesta, mutta lapsen elämässä on myös lastensuojelun sosiaalityöntekijä ja biologiset vanhemmat mukana (Varilo, 2007, s. 393). Lapsi voi tällöin joutua elämään epätietoisuudessa, kun tiettyjä päätöksiä esimerkiksi sijaishuollon jatkumisesta joudutaan odottamaan (Varilo, 2007).

Varilo toteaa (2007, s. 393), että sijoitusta edeltää usein tilanne, jossa lapsi on asunut biologisessa perheessään, mutta siellä vanhemmuus ja huolenpito ovat olleet puutteellisia tai vahingoittavia. Varilo viittaa omaan aikaisempaan tutkimukseensa, jossa todetaan, että sijaisperhe

saa usein todella vähäisesti tietoa lapsen varhaisista vaiheista, jotka olisivat merkittäviä identiteetin ja jatkuvuudentunteen kannalta. Sijaisperheenä toimiminen edeltää sitä, että sijaislapsi on otettu huostaan.

Huostaanottoa voidaan lyhyesti määritellä Pösön (2016, s. 13–14) mukaan, niin, että siinä on kyse julkisen vallan viimesijaisesta päätöksestä auttaa lasta, mikäli tämän kasvuolosuhteet ovat puutteelliset tai lapsi esimerkiksi vaarantaa vakavasti terveyttään. Pösö jatkaa huostaanoton olevan sekä päätös, että prosessi, joka päätöstä seuraa. Ensisijaisena vaihtoehtona huostaanotetuille lapsille pidetään perheeseen sijoittamista, sillä tavoite on, että jossain vaiheessa huostaanoton purku mahdollistuisi ja lapsi pystyttäisiin palauttamaan synnyinperheensä kasvatettavaksi (Pösö, 2016, s. 19–20). Sijaisperheen rooli on historiaan verraten muuttunut, sillä nykyisin korostetaan enemmän lapsen biologisen perheen osallistamista sijoitetun lapsen elämään (Hudson & Lévassieur, 2002, s. 855).

Identiteetin kehityksen kannalta merkittävää on se, että Valkosen (1995, s. 10) nostaman Vinterheadin ja kollegoiden näkemyksen mukaan lapsi identifioituu myös sellaisiin vanhempiin, jotka eivät toteuta vanhemmuuttaan lapsen hyvinvointia edistäen ja toimivasti. He jatkavat, että kun lapsi menettää huostaanoton yhteydessä yhteyden biologisiin vanhempiin, menettää hän samalla myös osan itsestään. Vinterhead ja kollegat siis esittävät, että lapsen ensimmäisen vuorovaikutussuhteen merkitys identiteetin kehitykselle tulisi huomioida, kun suhde joudutaan katkaisemaan (viitattu lähteessä Valkonen, 1995, s. 10). Lisäksi Vinterhead ja kollegat ajattelevat vahvasti niin, että hyvää vanhemmuutta toteuttava sijaisvanhempi ei pysty korvaamaan toimimatonta vanhemmuutta edustavaa biologista vanhempaa, jota lapsi sisimmässään psykologisessa merkityksessä kantaa (viitattu lähteessä Valkonen, 1995, s. 11).

Vastakkaisen näkökulman antaa Goldsteinin ja kollegoiden näkemys siitä, että alle kaksivuotiaan lapsen tunneside biologisiin vanhempiin katkeaa nopeasti ja lapsen on helppoa solmia psykologisesti uusi vanhempisuhte (viitattu lähteessä Valkonen, 1995, s. 10). Voidaan siis todeta, että sijaisvanhemman mahdollisuuksista ottaa lapselle tärkeän ihmisen vanhemmuuden rooli, löytyy vastakkaisia näkemyksiä ja eri painotuksia.

Haapasalo ja Repo (1998, s. 6–8) tuovat esiin Katesin ja kollegoiden tutkimustulokset siitä, että sijoitettujen lasten on arvioitu kärsivän kyvyttömyydestä solmia ihmissuhteita, vääristyneistä mielikuvista liittyen vanhempiin sekä identiteettihäiriöistä. He nostavat esiin tutkimuskatsauksessaan myös Frankin tutkimuksen, jossa sijaishuollossa olleita lapsia luokiteltiin kehityksellisten haasteiden mukaan. Frank totesi tutkimuksessaan, että sijaishuollon kestäessä useampia

vuosia, olisi yksilöllinen hoito ja tuki lapselle todella keskeistä arvioitaessa sijaishuollon vaikutuksia lapseen (viitattu lähteessä Haapasalo & Repo, 1998, s. 6–8). Näissä tutkimuksissa sijaishuolto kattaa myös laitoshuollon, joten johtopäätöksiä sijaiskodissa asumisesta ei voida suoraan tehdä.

Salas Martínez, Fuentes, Berdero ja García-Martin (2016, s. 473–480) tarkastelivat tutkimuksessaan sijoitettujen lasten ja heidän biologisten vanhempiensa tapaamisia. Suurin osa tutkimuksen lapsista oli sijoitettuna perheeseen ja lapset olivat yli viisivuotiaita. Tuloksista tärkeänä havaintona huomataan, että suurella osalla lapsista tässä otoksessa ei ollut kontaktikäyntejä kummankin syntymävanhemman kanssa ja vakiintuneet sopimukset tapaamisista eivät usein täyttyneet. Tutkijat jatkavat, että ottaen huomioon perhehoidon tärkeän tavoitteen auttaa lapsia pitämään kiinni kiintymyksestään biologisten vanhempien kanssa, on tarpeen tehdä jatkotutkimusta, miksi tapaamiset eivät toteudu riittävän usein.

Leve ja kollegat (2012, s. 1197) taustoittavat tutkimuskatsaustaan todeten, että perheeseen sijoitetuilla lapsilla on tyypillisesti kokemuksia fyysisestä, seksuaalisesta, emotionaalista tai psykologisesta hyväksikäytöstä. He toteavat myös, että kehityksen eri osa-alueista sijoitetuilla lapsilla on yleensä haasteita emotionaaliossa ja käyttäytymiseen liittyvässä kehityksessä sekä myös aivojen kehityksessä ja sosiaalisissa suhteissa. Johtopäätöksinä katsauksessa selvisi, että sijaisvanhempien saaman tuen ja koulutuksen on todettu olevan merkittävä tapa parantaa sijoitettujen lasten häiriöitä, muun muassa juuri emotionaalisia ongelmia (Leve ym., 2012, s. 1208). Leathers (s. 2002, 258–259) puolestaan sai tutkimuksessaan selville, että vahva kiintymys sijaishoitajaan on yhteydessä siihen, ettei lapsella ole niin paljon käyttäytymishäiriöitä.

Alber (2003, s. 487) tarkastelee Pohjois-Beninissä Baatombussa käytettyä kasvatusmallia ja erittelee sitä, kuinka malli painottaa sijaisvanhemmuutta ja sosiaalista vanhemmuutta biologisen vanhemmuuden sijaan. Käytäntö siitä, että lapsi ei kasva biologisen vanhempana kanssa on laajalle levinnyt Baatombun kylissä (Alber, 2003, s. 492). Toimintamallissa lapsi siirtyy samaa sukupuolta olevan henkilön, usein sukulaisen, kasvatettavaksi noin 3–6 vuoden iässä (Alber, 2003, s. 493). Tämän sosiaalisen kasvattajan tehtäväksi jää koulutuksen järjestäminen sekä sukupuoleen sidottujen tehtävien opettaminen ja rituaalien siirtäminen. Alberin (2003, s. 496) mukaan biologisilla vanhemmilla on yleisesti häpeän tunne suhteessa biologisiin lapsiinsa osoittaakseen, etteivät he pidä lapsia omanaan. Tähän liittyy myös sääntö, ettei lapsia saa kutsua heidän etunimellään.

Pohjois-Beninin toimintatapa antaa kuvan siitä, että sijaisvanhemmuus voidaan nähdä myös normina ja sujuvana toimintamuotona. Kyseenalaiseksi jää kuitenkin, voiko lapsi sisäistää tällaisen mallin, vaikka hänelle selitettäisiin se. Ehkä asiaan vaikuttaa syvälle juurtuneet tavat siitä, ettei biologinen vanhempi saa tietyissä tilanteissa olla lasta lähellä tai näyttää tunteita (Alber, 2003, s. 503). Kenelle lapsi siis todella kuuluu, on myös yksi heräävä kysymys pohdittaessa tällaisen osittain jaetun kasvatusmallin toimivuutta.

Hollantilaistutkimuksen mukaan sijaislapsilla on keskimäärin positiivinen uskollisuuden ja kiintymyksen tunne sekä sijaisvanhempiin että biologisiin vanhempiin (Maaskant, Rooij, Bos & Hermanns, 2015, s. 379–395). Kyseisessä tutkimuksessa todetaan myös, että lapset herkemmin pyytäsivät apua sijaisvanhemmiltaan, sillä he ovat lasten elämässä enemmän psykologisesti läsnä. Tämä kertoo siitä, että lapsella voi olla myönteinen suhde sekä biologisiin vanhempiin että sijaisvanhempiin, vaikkakin sijaisvanhemmat olisivat konkreettisesti paremmin läsnä.

3.3 Adoptiovanhemmat lapsen identiteetin ja tunne-elämän tukijoina

Adoptioperheitä voi olla todella monenlaisia, sillä ne voivat sisältää sekä biologisia että adoptoituja lapsia, yhdessä adoptoituja sisarusia ja lapsia, joilla on eri rodullinen tausta kuin heidän vanhemmillaan (Wrobel & Grotevant, 2019, s. 29). Keskityn tässä tilanteisiin, joissa lapsi elää adoptiovanhempien kanssa ilman, että kumpikaan adoptiovanhemmista on lapsen biologinen vanhempi. Adoptiota voidaan tällaisessa tapauksessa määritellä termillä lapseksiottaminen, jolloin tehdään siis oikeudellinen toimenpide ja kaikki vanhemman oikeudet ja velvollisuudet siirtyvät biologisilta vanhemmilta ottovanhemmille (Puonti, Saarnio & Hujala, 2004, s. 346).

Haapasalo ja Repo (1998, s. 29) pohtivat adoption ja sijoituksen välisiä eroja lapsen kehityksellisiin haasteisiin. He tulivat siihen tulokseen, että adoptiolle on ominaisempaa tunne pysyvyydestä ja kuulumisesta perhekokonaisuuteen verrattuna sijoitettuihin lapsiin. Sijoitetuilla lapsilla voi olla heidän tutkimuskatsauksensa pohjalta tehdyn pohdinnan mukaan enemmän ratkaisemattomia ongelmia biologisia vanhempia kohtaan erityisesti myöhään tapahtuneiden sijoitusten kohdalla. Adoptioprosessissa merkityksellisenä nähdään kiintymysprosessi, eli se kuinka lapsi rakentaa identiteettiään toisaalta adoptioperheeseensä kiintymisen kautta, mutta myös biologisesta taustastaan kiinnostuen (Goubier-Boula, 2005, s. 263).

Barone, Lionetti ja Green (2017, s. 1) tutkivat lasten iän vaikutusta adoptioon, vanhempien kiintymystä laitoshoidon kokeneisiin lapsiin sekä sosiaalista ja emotionaalista sopeutumista.

Tutkimuksen lapset olivat 3–5-vuotiaita ja vuoden kuluttua adoptiosta 31 %:lla oli turvallinen kiintymyssuhde, 42 %:lla jäsentymätön ja 27 %:lla vielä epävarma (Barone, Lionetti & Green, 2017, s. 9). Tutkimuksessa todettiin myös, että kun oli kulunut kaksi vuotta adoptiosta, turval-
lisesti kiinnittyneillä lapsilla oli paremmat emotionaaliset kyvyt, eli he ymmärsivät paremmin tunteita. Kun kiintymysmalli on ollut jäsentymätön, eivät sosiaaliset ja emotionaaliset taidot olleet samalla tavalla kehittyneet. Voidaan siis päätellä, että adoptiovanhemmat voivat siis kiin-
tymystä edistämällä edistää adoptiolapsen kykyä parempaan tunteiden ymmärtämiseen ja sitä kautta parempaan tunteiden ilmaisuun.

Myös toisessa tutkimuksessaan Barone ja Lionetti (2011, s. 690) olivat kiinnostuneita muun muassa adoptoitujen lasten kiintymystyyleistä sekä tunnetaidoista, eli siitä, miten myöhään adoptoidut ymmärtävät tunteita. Tutkimuksessa havainnoitiin lasten emotionaalista osaamista TEC-testin (*Test of Emotion Comprehension*) avulla tarkastelemalla lasten kykyä tunnistaa kuvakirjan kasvoniilmeitä ja tunteita koskevia tarinoita (Barone & Lionetti, 2011, s. 692–693). Tuloksena kyseisessä testissä saatiin kiintymyssuhteisiin liittyvä tulos siitä, että lapset, joilla oli jäsentymätön kiintymystyyli, suorittivat TEC-testin huonommin, kuin toiset adoptoidut ikäisensä. Tämäkin tutkimus tukee siis kiintymyssuhteen vahvaa vaikutusta adoptoitujen lasten tunnetaitoihin.

Identiteetin kannalta Kalus (2016, s. 36) nostaa tutkimuksessaan esiin Milewskan tutkimustulokset siitä, että adoptoitujen lasten kohdalla identiteetin rakennukseen liittyy biologisten vanhempien selvittäminen ja sen selvittäminen, miksi biologiset vanhemmat ovat antaneet lapsen adoptioon. Kalus jatkaa myös viittaamalla Von Korffin tuloksiin siitä, että nuori adoptoitu yksilö määrittelee identiteettiään siis kahdesta ympäristöstä käsin, sekä biologisen että adoptio-
perheensä kautta. Narratiivisessa haastattelussaan Kalus (2016, s. 37) selvitti nuorten adoptoitujen kertomuksia elämästään ja sai selville, että erityisesti murrosiän aikana identiteettiä ja biolo-
gista perhettä koskevat kysymykset nousivat haastateltujen puheissa esiin.

Neil (2009, s. 5–17) selvitti tutkimuksessaan muun muassa sitä, millaista kontaktia adoptoiduilla lapsilla on synnyinperheeseensä. Lasten käyttäytymisen tarkistuslistaa (*CBCL Child Behavior Check List*) käyttäen tutkimuksessa ei huomattu eroja lasten käyttäytymisessä, oli kyseessä kasvokkaiset tapaamiset tai sitten kirjeenvaihto biologisen vanhemman kanssa. Neil (2009, s. 17) toteaaakin siis, että lasten kehittymistä ei voida täysin ymmärtää keskittyen vain yhteen osa-alueeseen, joka tässä tapauksessa oli kontaktin muoto synnyinperheeseen.

Fong ja Wang (2000, s. 19) tutkivat Kiinasta adoptoitujen lasten adoptiovanhempien ennakoituja huolenaiheita ja syntymätietojen puutteen ja identiteetin kehittämisen torjumiseksi. Tutkimusta pohjustaa tieto siitä, että syntymätietojen puute usein tuo adoptiovanhemmille tarpeen valmistautua lapsen kysymyksiin koskien identiteetin muodostumista. Tuloksina Fong ja Wang (2000, s. 23) saivat selville eri tapoja, joilla vanhempi aikoo kertoa adoptiolapselle tämän identiteetistä. Näitä tapoja olivat syntymäperinnön luominen, kiinalaisen identiteetin vahvistus, adoptiovanhempien oman taustan integrointi osaksi lapsen identiteettiä, hylkäämisen selittäminen sekä selviytyminen fyysisistä ja lääketieteellisistä erityistarpeista.

4 Lainsäädännön ja ammatillisten käytäntöjen näkökulma vanhemman ja lapsen suhteen ylläpitämiseen

4.1 Lainsäädäntö ja käytännöt Suomessa

Suomen lainsäädäntö sekä YK:n lasten oikeuksien sopimus antavat perustaa biologisen vanhemman ja lapsen välisen suhteen ylläpitämiseen. Esittelen seuraavaksi aiheeseen liittyvät relevantit kohdat YK:n lasten oikeuksien sopimuksesta sekä lakien tuomat lähtökohdat.

Unicefin sivustolla esitetty YK:n lasten oikeuksien sopimus (1989) määrittelee 1 osan 7 artiklan 1 kohdassa, että mikäli vain on mahdollista, lapsella on oikeus tuntea vanhempansa ja olla heidän hoidettavanaan. Lisäksi kyseisen sopimuksen 1 osan 9 artiklassa esitetään, ettei lasta eroteta vanhemmistaan heidän tahtonsa vastaisesti, paitsi jos se on lapsen edun mukaista. Kyseisessä artiklassa todetaan myös vanhemmastaan tai vanhemmistaan erossa asuvan lapsen oikeus ylläpitää henkilökohtaisia suhteita ja suoria yhteyksiä kumpaankin vanhempaansa säännöllisesti, paitsi jos se on lapsen edun vastaista. Näiden määritelmien pohjalta voidaan todeta biologisten vanhempien ja lapsen välisen suhteen vaalimisen tärkeys.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta määrittelee 1 luvun 3 §:n 1 momentissa, että lapsen huoltajia ovat hänen vanhempansa tai henkilöt, joille lapsen huolto on uskottu. Kyseisen lain 1 luvun 1 §:ssä ilmenee, lapsen huollon tarkoitus tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin turvaamisesta sekä lapsen iän ja kehitystason huomioiva hoito, kasvatus, valvonta ja huolenpito. Lisäksi kyseessä olevassa 1 §:ssä nousee esiin, että lapselle on pyrittävä antamaan turvallinen ja virikkeitä antava kasvuympäristö sekä lapsen taipumuksia ja toivomuksia vastaava koulutus. 1 §:ssä esitetään myös tärkeä kohta siitä, että lasta tulee suojella kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, huonolta kohtelulta ja hyväksikäytöltä. Lain pohjalta voidaan siis todeta, että vanhemmuudelle on asetettu tietynlaisia raameja siihen liittyen, millaisia asioita lapsen huollossa tulee huomioida.

Sosiaalihuoltolain (1301/2014) tarkoituksena puolestaan on 1 luvun 1 §:n mukaan muun muassa edistää ja ylläpitää hyvinvointia ja sosiaalista turvallisuutta. Kyseisen lain 3 luvun 11 §:ssä eritellään tuen tarpeita ja siellä nouseekin esiin, että sosiaalipalveluja on järjestettävä lasten tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin tukemisen edistämiseksi. Lastensuojelulaki erittelee vielä tarkemmin muun muassa aikaisemmin tutkielmassani esittelemäni lähtökohdat, milloin sijaishuoltoa tulee järjestää sekä sen, että lastensuojelulain 1 luvun 1 §:n mukaan pyritään

turvaamaan lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lastensuojelulaki nostaa esiin 10 luvun 54 §:ssä näkökulman myös siitä, että sijaishuoltopaikan on tuettava ja edistettävä lapsen ja hänen vanhempiansa sekä lapsen muiden läheisten ihmisten välistä yhteydenpitoa.

4.2 Suhteen ylläpidon vastuu

Ihmissuhteiden ylläpitäminen vaatii aina toimintaa ja kontaktia, ja niinpä sijoitettujen ja adoptoitujen lasten onkin toimittava sen eteen, että suhde biologiseen vanhempaan voidaan säilyttää tai muodostaa. Pieni lapsi ei kuitenkaan yksin osaa ja pysty tätä suhdetta ylläpitää, joten herääkin kysymys siitä, kenen vastuulla suhteen ylläpitäminen on?

Anzur ja Myers (2020, s. 2) viittaavat Colanerin ja kollegoiden sekä Colaner ja Kranstuberin tutkimuksiin siitä, että joillekin adoptoiduille biologisiin perheenjäseniin suhteen luominen on todella tärkeää henkilökohtaisen identiteetin kehittymiselle, koska lapsen ja hänen synnyinperheensä jäsenten fyysisten piirteiden ja käyttäytymistapojen ymmärtäminen voi olla hyvinkin avartavaa. Adoptoiduilta itseltään saattaa siis löytyä varsinkin myöhemmällä iällä tarve luoda suhde synnyinperheeseen.

Wrobel ja Grotevant (2019, s. 29) viittaavat Grotevantin ja kollegoiden tutkimukseen siitä, että syntymä- ja adoptioperheen väliset yhteydet voivat vaihdella todella paljon avoimesti sovituisista tapaamisista siihen, että toimitaan vain viraston kautta vältellen kontaktia. Tilanteita voidaan siis todeta olevan hyvin monenlaisia. Adoptiossa on kuitenkin pohjimmiltaan kyse siitä, että biologiset vanhemmat ovat luopuneet vanhemmuudestaan ja lapsen asema adoptioperheessä on sama kuin biologisilla lapsilla (Varilo, 2007, s. 392).

Adoption kokeneiden varhaisaikuisuudessa elävien yksilöiden on todettu olevan kiinnostuneita keräämään adoptiota koskevaa tietoa ja heidän uteliaisuuttaan biologisia vanhempia kohtaan on tutkittu (Wrobel & Grotevant, 2019, s. 45). Uteliaisuus adoptioprosessista on kuitenkin hyvin yksilöllistä, eikä kaikilla aikuisiän kynnyksellä nouse vahvaa uteliaisuutta biologisia vanhempia ja adoptioprosessia kohtaan (Wrobel & Grotevant, 2019, s. 50). Voidaankin siis ajatella, että on mahdollisesti persoonallisuudesta ja muista asioista riippuvaa, kuinka kiinnostunut lapsi on adoptioprosessista.

Sijoitetuista lapsista puolestaan Pösö (2005, s. 208) esittää näkökulman, että usein sijaishuollossa olevan lapsen ja biologisten vanhempien suhteiden ylläpitäminen ei onnistu ilman työntekijöiden tai sijaisperheen aktiivista panostusta. Hänen mukaansa myös olla, että biologiset vanhemmat tai lapsi itse haluaisivat ylläpitää siteitään sellaisella tavalla, mikä ei ole sijaishuollon toteuttajien näkemysten mukainen. Tällaisissa ristiriitaisissa tilanteissa voidaankin joutua turvautumaan Pösön mukaan esimerkiksi valvottuihin tapaamisiin (Pösö, 2005, s. 208). Valkosen (1995, s. 57) mukaan oleellista olisikin se, että biologisia vanhempia rohkaistaisiin yhteydenpitoon heti huostaanoton tapahduttua, sillä tämä loisi hyvän perustan yhteydenpidolle tulevaisuudenkin kannalta. Haastattelututkimuksensa pohjalta Valkonen (1995, s. 52) toteaa, että huostaanotettujen lasten mukaan yhteydenpito on konkreettinen merkki vanhemman välittämisestä.

Kallinen (2019, s. 41) on tutkinut perhehoitoon sijoitettujen lasten suhteita biologisiin vanhempiinsa, ja hän on haastatellut huostaanotettuja perhehoitoon sijoitettua lapsia. Tutkimuksen tuloksina Kallinen (2019, s. 48) tunnisti kolmenlaisia suhteita lasten suhteissa heidän biologisiin vanhempiinsa. Näitä suhteita ovat julkisen vallan säätelemät suhteet, eheät äitisuhteet sekä säröiset isäsuhteet. Se, että lapsen perhesuhteisiin on huostaanoton myötä vaikutettu julkisen vallan toimesta, esiintyy lasten haastatteluissa esimerkiksi niin, että lapsi on saanut sijaisvanheman kautta tiedon siitä, että äiti on onnitellut lasta syntymäpäivänä (Kallinen, 2019, s. 45–48). Kallinen (2019, s. 48) toteaa, että lapsilla oli haastatteluiden perusteella tunnetasolla tärkeitä suhteita molempiin vanhempiinsa, vaikkakin suhteet äitiin esiintyivät eheämpinä kuin suhteet isään.

Pösö (2005, s. 208–209) esittää yhteydenpidon ristiriitoihin liittyen teorian kahdesta eri koulukunnasta, eli tarve- ja suhdekoulukunnista, jotka suhtautuvat yhteydenpitoon erilaisin tavoin. Tarvekoulukunta korostaa, sitä, että sijaishuollossa mahdollistuu lapselle uusia sosiaalisia suhteita ja näin ollen suhteen ylläpitämistä biologisiin vanhempiin ei pidetä ehdottoman tärkeänä (Pösö, 2005, s. 208–209). Pösö jatkaa, että suhdekoulukunta ennemminkin korostaa biologisten vanhempien ja lasten suhdetta. Valkosen (1995, s. 54) mukaan kumpikin koulukunta pyrkii perustelemaan näkökulmaansa lapsen tarpeiden kautta, ottamatta huomioon kuitenkin lasten yksilöllisiä eroja ja tarpeita.

McWey, Acock ja Porter (2010, s. 1338) tutkivat sijaishoidossa olevien lasten masennusta ja ilmaisuongelmia käyttäen kansallisten lasten ja nuorten hyvinvointikyselyn tietoja. He saivat

tulokseksi, että tiheämmät kontaktit biologisen äidin kanssa liittyivät marginaalisesti alhaisempaan masennukseen sekä alhaisempaan ilmaisuongelmiin liittyvään ongelmakäyttäytymiseen. Heidän tuloksensa siis viittaavat siihen, että riittävän tiheät biologisen vanhemman tapaamiset voivat vaikuttaa masennukseen sitä alentavasti.

4.3 Valvotut ja tuetut tapaamiset

Kuten aikaisemmin on todettu, lapsen tapaamisoikeus tarkoittaa lapsen oikeutta tavata sitä vanhempaansa, jonka luona hän ei asu (Peuralahti, 2012, s. 13). Usein tapaamisten järjestelyssä riittävät tarkat kellonajat ja selkeästi sovitut käytännöt (Peuralahti, 2012, s. 126). Aina näin ei kuitenkaan ole, ja Peuralahti esittääkin syyksi esimerkiksi lasta tapaavan vanhemman mielen-terveydenhäiriön, päihteiden väärinkäytön ja epäilyn väkivallasta. Tuetut ja valvotut tapaamiset on järjestetty tällaisia haastavampia tilanteita varten, joissa lapsi voi tavata biologista vanhempansa turvallisesti (Peuralahti, 2012, s. 126).

Kuntien järjestämän tapaamispaikkatoiminnan (Peuralahti, 2015, s. 129) lisäksi Ensi- ja turvakotien liitto on jo vuodesta 1982 asti tarjonnut ammatillista tapaamispaikkatoimintaa (Ensi- ja turvakotien liitto ry, 2015, s. 3). Tapaamispaikkatoiminnassa tavoitteena on vahvistaa lapsen ja häntä tapaavan vanhemman yhteydenpito niin, että lapsen ja tapaajavanhemman suhdetta voidaan vahvistaa, tapaajan vanhemmuutta tukea ja samalla pyrkiä rakentamaan lapsen biologisten vanhempien välistä yhteistyötä (Ensi- ja turvakotien liitto ry, 2015, s. 3).

Ensi- ja turvakotien liiton (2015, s. 7) tapaamispaikan palveluihin kuuluvat valvotut ja tuetut tapaamiset sekä valvotut vaihdot. Valvotuissa tapaamisissa valvonta on jatkuvaa, jotta lapsen turvallisuus saadaan turvattua, kun taas tuetun tapaamisen aikana työntekijä on tarvittaessa saatavilla esimerkiksi viereisessä huoneessa. Valvottu vaihto puolestaan mahdollistaa lapsen siirtymisen toisen vanhemman luokse mahdollisimman turvallisesti. Laatukriteereinä Ensi- ja turvakotien liitto (2015, s. 8–11) pyrkii toteuttamaan rakennekriteerejä kuten turvallisuutta ja henkilöstön osaamista, prosessikriteerejä kuten asiakkuuteen tarvittavia viranomaispäätöksiä ja asiakkuuden alkamisen sekä päättymisen kriteerejä sekä tuloskriteerejä, joihin liittyvät lapsen oikeuden toteutuminen, vanhemmuuden vahvistuminen ja laadukas palvelu.

Tapaamisiin voi liittyä Poijulan (2007, s. 279) mukaan myös erityisiä haastavia tilanteita, esimerkiksi silloin kun lapsen vanhempi on vankilassa. Tällaisessa tilanteessa tulisi mahdollisimman varhain päättää, tapaako lapsi tätä vanhempaansa ja miten tapaamiset järjestetään. Poijula

korostaa myös, että tapaamisten järjestämisen puolesta puhuu lapsen mahdollisuus ylläpitää tärkeää suhdetta ja kiintymystä. Hän jatkaa, että valvottuna tapaamiset voivat onnistua hyvin, sillä tällöin esimerkiksi väkivallan uhka on pienempi ja lapsi saa kokea olonsa turvalliseksi.

4.4 Lapsen edun toteutuminen sekä eettiset periaatteet

Lapsen edun näkökulmat esiintyvät muun muassa YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa, sillä esimerkiksi 1 osan 9 artiklan esittämä lapsen oikeus ylläpitää suhteita molempiin vanhempiin, liittyy vahvasti lapsen etuun (YK, 1989). Jos siis on lapsen edun vastaista antaa lapsen ylläpitää yhteyttä biologista vanhempaansa, silloin suhteen ylläpito ei ole tarpeen. Lapsen edun määrittelyminen ei kuitenkaan ole yksinkertainen tehtävä, sillä lapsia elää todella erilaisissa tilanteissa ja lapsen sisimpien tarpeiden kartoittaminen ei aina ole helppoa.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2019, s. 13) määrittelee lastensuojelun laatusuosituksessa tiettyjä asioita, jotka lapselle tulisi turvata. Näitä ovat tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi sekä läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet, mahdollisuus saada ymmärrystä, hellyyttä ja iän mukainen huolenpito sekä taipumuksia ja toiveita vastaava koulutus. Lisäksi lapselle tulee turvata turvallinen kasvuympäristö ja henkinen sekä ruumiillinen koskemattomuus, itsenäistyminen ja kasvaminen vastuullisuuteen, mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa omiin asioihinsa sekä kielellisen, kulttuurisen ja uskonnollisen taustan huomioiminen (STM, 2019, s. 13). Näitä tekijöitä otetaan siis huomioon lapsen ollessa lastensuojelun asiakkaana ja kun etsitään esimerkiksi sopivaa sijoituspaikkaa.

Lastensuojelun laatusuosituksessa Sosiaali- ja terveysministeriö (2019, s. 14–15) nostaa esiin myös periaatteet, joiden tulee ohjata työskentelyä laadun varmistamiseksi. Näitä periaatteita ovat oikeudenmukaisuus, avoimuus, luotettavuus, turvallisuus ja lastensuojelutoimien suhteellisuusperiaate (STM, 2019, s. 14–15). Voidaan siis huomata, että teorian tasolla löytyy määritelmiä sille, mitä lapsen etu on ja millaisten tekijöiden kautta sitä voidaan pyrkiä toteuttamaan.

Perheen ja lasten auttamisessa lastensuojelussa pyritään saavuttamaan lasten omat näkemykset, esimerkiksi juuri siitä kenen luona lapsi itse haluaisi asua tai haluaisiko lapsi tavata biologista vanhempaansa (Hurtig, 2007, s. 167–169). Lasten tiedon hyödyntäminen sosiaalityössä voi kuitenkin aiheuttaa eettisyyteen liittyviä haasteita, esimerkiksi silloin kun lasta halutaan kuulla ja osallistaa päätöstenteon yhteydessä (Hurtig, 2007, s. 184–185). Hurtig mainitsee myös Hemri-

can ja Heytingin näkökulman siitä, että lapsi voi kokea oman mielipiteensä rehellisyyden ahdistavana, kun tehdään päätöstä siitä, kenen luona lapsi tulevaisuudessa asuu. Lapsen rooli voi siis muodostua liian kuormittavaksi. Tulee kuitenkin huomioida se, että hallintolain (2003/434) 6 luvun 34 §:n mukaista kuulemistä tulee toteuttaa 12 vuotta täyttäneiden lasten kohdalla, eli sen ikäistä tulee kuulla huostaanottotilanteessa. Myös nuorempaa lasta on kuultava, mikäli lapsen kehitystaso ja ikä sen mahdollistavat (Räty, 2005, s. 100).

Eettisyyteen liittyen mainitsen myös Sosiaali- ja terveysministeriön (2019, s. 46–47) lastensuojelun laatusuosituksen, jonka mukaan lastensuojelua ohjaavia eettisiä periaatteita voidaan nähdä olevan viisi tärkeää lähtökohtaa. Näitä periaatteita ovat asiakkaiden ihmisarvon kunnioittaminen, lapsen edun toteuttaminen, vuorovaikutus, ammattihenkilöstön työn laatu sekä vastuulliset päätökset ja toimintakulttuuri (STM, 2019, s. 46–47). Kyseisten eettisten periaatteiden pohjalta tulisi siis lastensuojelun piirissä toimia, kun tehdään esimerkiksi päätöksiä huostaanotosta tai lapsen sijoittamisesta.

5 Pohdinta

Tutkielman tekoprosessi antoi minulle kehyksen tarkastella vanhemmuutta sekä erilaisia perhetilanteita kiinnostavasta näkökulmasta. Oma kiinnostukseni perheeseen sijoitettujen ja adoptoitujen lasten kehitykseen ohjasi ja innosti työn tekemistä. Seuraavaksi erittelen tutkimustuloksia, pohtien saavutinko tutkimuskysymyksiini vastauksia. Nostan myös esiin tutkielmani aiheesta heränneitä ajatuksia.

Ensimmäinen tutkimuskysymykseni siitä, millainen merkitys biologisilla vanhemmilla sekä sijais- ja adoptiovanhemmilla on lapsen kehitykselle tunne-elämän ja identiteetin näkökulmista, sai tutkielmassa vastauksia. Saavutin tietoa biologisten vanhempien merkityksestä tunne-elämän ja identiteetin näkökulmista, mutta minulle havainnollistui myös adoptiovanhempien ja sijaisvanhempien rooli. Biologisen vanhemman perusta on vahva tunne-elämän kehittymisen kannalta, sillä lapsen tunne-elämä alkaa kehittyä jo raskausaikana (Kalland, 2007, s. 62).

Tunne-elämä kattaa laajan osa-alueen ihmisestä ja lapsi tarvitsee siihen tukea ulkopuolelta. Pohdinkin sitä, että jos lapsi ei ole saanut tunteiden säätelyyn apua ja tulee esimerkiksi sijoitukseksi toiseen perheeseen, voi lapsi jäädä tunteiden kanssa yksin, mikäli ei ulkopuolelta saa apua tunteiden käsittelemiseen. Myös identiteetin kohdalla ollaan hyvin samanlaisessa tilanteessa, sillä varhaiset kiintymyksen muodostumisen kokemukset luovat pohjaa identiteetille ja senkin kehittymiseen vaikuttaa ympäristö. Esimerkiksi Valkosen (1995, s. 23) esiin nostama Vinterheadin ja kollegoiden näkemys liittyen lapsen ja alkuperäisvanhemman merkitykselliseen suhteeseen on kiinnostava. Vinterhead siis esittää, että varhaislapsuuden identifikaatioprosessin avulla vanhemmasta tulee tietyllä tapaa osa lapsen persoonallisuutta ja lapsi alkaa rakentaa minäkuvaansa suhteessa sisäistämäänsä vanhempaan siis jo hyvin pienenä.

Myös adoptio- ja sijaisvanhemmuudessa voidaan onnistua tukemaan lapsen tunne-elämän ja identiteetin kehittymistä. Anzur ja Myers (2020, s. 2) viittaavat Colanerin ja kollegoiden sekä Colaner ja Kranstuberin tutkimuksiin siitä, että toisinaan adoptoiduille lapsille on tärkeää luoda suhde biologisiin perheenjäseniin, jotta henkilökohtainen identiteetti voi kehittyä. Kalus (2016, s. 37) sai tutkimuksessaan selville, että nuorten adoptoitujen puheessa nousi esiin erityisesti murrosiän aikana identiteettiä ja biologista perhettä koskevat kysymykset. Adoptoitu on siis usein kiinnostunut identiteetistään ja tarvitsee tähän tukea myös adoptiovanhemmalta. Baronen, Lionettin ja Greenin (2017) tutkimuksen pohjalta puolestaan voidaan todeta tunne-elämän ke-

hityksestä se, että adoptiovanhemmat voivat kiintymystä edistämällä edistää adoptiolapsen kykyä parempaan tunteiden ymmärtämiseen ja sitä kautta parempaan tunteiden ilmaisuun, sillä turvallisesti kiinnittyneille lapsille muodostui tutkimuksessa paremmat emotionaaliset taidot.

Myös perheeseen sijoitettujen lasten kohdalla huomataan kiintymyksen vaikutus. Leathers (s. 2002, 258–259) sai tutkimuksessaan selville, että vahva kiintymys sijaishoitajaan on yhteydessä siihen, ettei lapsella ole niin paljon käyttäytymishäiriöitä. Eli näin ollen, kiintymys ja luottamus sijaisvanhempaan voi toimia emotionaalisia taitojakin edistävänä tekijänä. Leven ja kollegoiden katsauksessa selvisi, että sijaisvanhempien saaman tuen ja koulutuksen on todettu olevan merkittävä tapa parantaa sijoitettujen lasten häiriöitä, esimerkiksi juuri emotionaalisia ongelmia (Leve ym., 2012, s. 1208). Sijaisperheen roolin voidaan todeta muuttuneen ajassa, sillä nykyisin korostetaan yhä enemmän lapsen biologisen perheen osallistamista sijoitetun lapsen elämään (Hudson & Levasseur, 2002, s. 855). Tutkimuksissa ja laissa korostuu nykyisin lapsen oikeus biologisiin vanhempiinsa. Merkityksellisenä näen myös sen, että sijaisvanhempien saama tuki voisi olla myös vaikuttamassa keinoihin luoda turvallinen kiintymyssuhde sijaislapsen.

Toinen tutkimuskysymykseni suhteen ylläpidosta ja lain antamasta näkökulmasta sai myös vastauksia. Sain tutkielmassani kuvattua keinoja, miten lapsi voi ylläpitää suhdetta biologisiin vanhempiin sijoituksen tai adoption jälkeen ja milloin se on lapsen edun mukaista. Myös lain antama näkökulma havainnollistui ja sain nostettua tutkielmassani esiin aiheen kannalta relevanttia lainsäädäntöä. Suhteen ylläpitäminen biologiseen vanhempaan on tavoiteltavaa ja se korostuukin esimerkiksi YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa (1989), jossa määritellään 1 osan 7 artiklan 1 kohdassa, että mikäli vain on mahdollista, lapsella on oikeus tuntea vanhempansa ja olla heidän hoidettavanaan. Esimerkiksi valvotut tapaamiset ovat haastavampia tilanteita varten ja niillä pyritään siihen, että lapsi voi tavata biologista vanhempansa turvallisesti (Peuralahti, 2012, s. 126). Tästä kuitenkin päästään myös haastavaan pohdintaan lapsen edusta, sillä esimerkiksi lapsen kuulemista täytyy aina pohtia eettisesti. Lastensuojelussa pyritään saavuttamaan lasten omat näkemykset, esimerkiksi liittyen siihen, kenen luona lapsi itse haluaisi asua tai haluaisiko lapsi tavata biologista vanhempansa, vaikkakin siihen liittyy eettisiä haasteita (Hurtig, 2007, s. 167–169).

Vanhemmuuden käsite osoittautui myös laajaksi ja moniulotteiseksi käsitteeksi. Esimerkiksi Pösön (2005, s. 208–209) esittämät tarve- ja suhdekoulukunnat suhtautuvat biologiseen vanhemmuuteen hyvin eri tavoin ja jäinkin pohtimaan kuinka monenlaisia näkemyksiä näiden kou-

lukuntien väliin jää. Biologisten vanhempien yhteydenpidon merkitys korostuu suhdekoulukunnassa, kun taas tarvekoulukunta näkee sijaisperheessä muodostuvat uudet suhteet arvokkaina. Näin ollen näkemys sijaisperheen uusien suhteiden vaalimisesta, mutta samalla biologisten vanhempien pitämisestä lapsen elämässä mahtuu näiden näkemysten väliin.

Tutkielmani pohjalta nousee myös muita kiinnostavia tutkimusaiheita, sillä myös muiden kehitysten osa-alueiden tutkiminen adoptoitujen ja sijoitettujen lasten kohdalla voisi olla kiinnostavaa. Esimerkiksi se, miten adoptio tai sijoitus voi vaikuttaa lapsen fyysiseen tai motoriseen kehitykseen tai puheen kehitykseen voisi olla yksi mahdollinen tutkimusaihe. Myös vanhemmuuden näkökulmasta kiinnostavaa olisi tarkastella esimerkiksi biologisen vanhemman kokemuksia, kun lapsi on sijoitettu. Lisäksi on mielenkiintoista huomata, että äidin rooli korostuu usein tutkimuksissa ja lapsen biologista isää ei käsitellä yleensä niin paljon. Omassa tutkimuksessani tämä myös näkyy, eli toisaalta olisi voinut olla kiinnostavaa myös etsiä isän rooliin linkittyvää tietoa.

Voin tässä kohdin todeta tutkimukseni aiheen osoittautuneen laajaksi sekä moniulotteiseksi. Aiheen rajaamiseen liittyviä haasteita kohtasin jonkin verran, sillä tunne-elämä ja identiteetti-kin ovat käsitteinä laajoja. Aiheesta löytyi tutkimuksia kohtuullisen hyvin, mutta tietyllä tapaa haasteena oli juuri tarkalleen identiteettiä ja tunne-elämää esiin nostavien tutkimusten löytäminen adoptio- ja sijaisvanhemmuuden sekä biologisen vanhemmuuden tutkimuksesta. Tutkielmani siis rakentuu vahvasti perustietojen kuvaamiselle ja sille, että käsittelemäni ilmiö ja siihen liittyvät termit tulevat lukijalle tutuksi. Jossain määrin tämä voi siis olla haaste, etten keskity niin vahvasti tutkimustuloksiin.

Tutkimukseni haasteena on toisaalta myös toisen käden lähteiden käyttö, sillä esimerkiksi lastensuojelua käsittelevästä kirjallisuudesta hyödyntämäni teokset ovat usein toimitettuja teoksia, joissa myös viitataan paljon aikaisempiin teksteihin. Kuitenkin koen, että kirjallisuuskatsaukseni onnistui lisäämään tietoa biologisten vanhempien merkityksestä lapsen identiteetille ja tunne-elämän kehitykselle sekä tuomaan esiin sijais- ja adoptiovanhemmuuden näkökulmat.

Lähteet

- Alber, E. (2003). Denying Biological Parenthood: Fosterage in Northern Benin. *Ethnos*, 68(4), 487–506.
- Anzur C. & Myers S. (2020). “To Meet Her, that Changed Everything”: Adult Adoptees’ Discursive Construction of the Meaning of “Parent” following Birth Parent Contact. *Journal of Family Communication*, 20(1), 1–15.
- Barone, L, Lionetti, F. & Green, J. (2017). A matter of attachment? How adoptive parents foster post-institutionalized children’s social and emotional adjustment. *Attachment & Human Development*, 19(4), 323-339.
- Barone, L. & Lionetti, F. (2011). Attachment mental representations and adopted children’s emotional understanding: a study on late-adopted pre-schoolers and their parents. *Child: care, health and development*, 38(5), 690–696.
- Daly, M. & Wilson, M. (2008). Is the Cinderella Effect Controversial? A case study of Evolution-Minded Research and Critiques Thereof. Teoksessa C. Crawford & D. Crebs (toim.) *Foundations of Evolutionary Psychology*. (s. 383–400). New York: Psychology Press.
- Ensi- ja turvakotien liitto ry. (2015). Tapaamispaikkatoiminnan laatukriteerit [liiton materiaali]. (s. 1–13).
- Erikson, E. (1968). *Identity, Youth & Crisis*. New York: W. W. Norton Company, Inc.
- Fong, R. & Wang, A. (2000). Adoptive Parents and Identity Development for Chinese Children. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 3(3–4), 19–33.
- Forsberg H. & Pösö T. (2004). Pelkoa, hämmennystä, iloa – lapsen asema valvotuissa tapaamisissa. Teoksessa S. Kalavainen (toim.). *Valvotut tapaamiset lapsen turvana* (s. 31–55). Helsinki: Ensi ja turvakotien liiton julkaisu 33.
- Boubier-Boula, M.-O. (2005). Processus d’attachement et processus d’adoption. *Neuropsychiatrie de l’enfance et de l’adolescence* 53, 263–271.
- Haapasalo, J. & Repo, A. (1998). Sijoitettujen lasten kehitys – Katsaus tutkimuksiin. Stakes Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus. Tutkimuksia 36/1998.
- Hallintolaki 6.6.2003/434.
- Hautamäki, A. (2005). Kiintymyssuhdeteoria – teoria yksilön kiin(nit)yymisestä tärkeisiin toisiin ihmisiin, kiintymyssuhteen katkoksista, ja merkityksestä kehitykselle. Teoksessa J. Sinkkonen & M. Kalland (toim.), *Varhaiset kiintymyssuhteet ja niiden häiriintyminen* (s. 13–66). Vantaa: WSOY.

- Hudson, P. & Levasseur, K. (2002). Supporting Foster Parents: Caring Voices. *CHILD WELFARE*, 80(6), 853–877.
- Hurtig, J. (2007). Lasten tieto sosiaalityön haasteena. Teoksessa H. Forsberg, A. Ritala-Koskinen & M. Törrönen. (toim.), *Lapset ja sosiaalityö: Kohtaamisia menetelmiä ja tiedon uudelleenarviointia* (s. 167–193). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Jallinoja, R. (2014). Teoria universaalista perheestä. Teoksessa R. Jallinoja, H. Hurme & K. Jokinen (toim.), *Perhetutkimuksen suuntauksia* (s. 18–34). Tallinna: Gaudeamus.
- Kalland, M. (2005). Kiintymyssuhdeteorian kliininen merkitys: soveltaminen erityistilanteissa. Teoksessa J. Sinkkonen & M. Kalland (toim.), *Varhaiset kiintymyssuhteet ja niiden häiriintyminen* (s. 198–233). Vantaa: WSOY.
- Kalland, M. (2007). Lapsen tunne-elämän kehitys. Teoksessa M. Schulman, M. Kalland, A-M. Leiman & P. Siltala (toim.), *Lastenpsykoterapia ja sen vuorovaikutukselliset ulottuvuudet* (s. 60–79). Helsinki: Dark Oy.
- Kallinen, K. (2019). Perhehoitoon sijoitettujen lasten suhteet biologisiin vanhempiinsa. *YHTEISKUNTAPOLITIikka*, 84(1), 41–51.
- Kalus, A. (2016). Narratives of identity in adopted adolescents: interview analysis. *Archives of Psychiatry and Psychotherapy*, 4, 35–42.
- Korhonen, M. & Perho, H. (2014). Psykososiaalinen kehitysteoria. Teoksessa R. Jallinoja, H. Hurme & K. Jokinen (toim.), *Perhetutkimuksen suuntauksia* (s. 35–59). Tallinna: Gaudeamus.
- Kuronen, M. (2003). Eronnut perhe?. Teoksessa H. Forsberg, H. & R. Nätkin (toim.), *Perhe murroksessa: Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä* (s. 103–120). Helsinki: Gaudeamus.
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361.
- Lapsen oikeuksien sopimus. (1989). Saatavissa: <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>. (Luettu: 26.10.2020).
- Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.
- Leathers, S. (2002). Foster Children's Behavioral Disturbance and Deachment from Caregivers and Community Institutions. *Children and Youth Services Review*, 24(4), 239–268.
- Leve, D., Harold, G., Chamberlain, P., Landsverk, J., Fisher, P. & Vostanis, P. (2012). Practitioner Review: Children in foster care – vulnerabilities and evidence-based interventions that promote resilience processes. *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 53(12), 1197–1211.

- Maaskant, A., Rooij, F., Bos, H. & Hermanns, J. (2015). The wellbeing of foster children and their relationship with foster parents and biological parents: a child's perspective. *Journal of Social Work Practice*, 30(4), 379-395.
- Marcia, J. (1980). Identity in Adolescence. Teoksessa J. Adelson (toim.), *Handbook of Adolescent Psychology* (s. 109-137). New York: Wiley & Sons.
- McWey, L., Acock, A. & Porter, B. (2010). The impact of continued contact with biological parents upon the mental health of children in foster care. *Children and Youth Services Review*, 32, 1338–1345.
- Neil, E. (2009). Post-Adoption Contact and Openness in Adoptive Parents' Minds: Consequences for Children's Development. *British Journal of Social Work*, 39, 5–23.
- Nijssens, L., Vliegen, N. & Luyten, P. (2020). The Mediating Role of Parental Reflective Functioning in Child Social-emotional Development. *Journal of Child and Family Studies*, 29: 2342–2354.
- Norholt, H. (2020). Revisiting the roots of attachment: A review of the biological and psychological effects of maternal skin-to-skin contact and carrying of full-term infants. *Infant Behavior and Development*, 60, 101441.
- Nurmi, J., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. (2014). *Ihmisen psykologinen kehitys*. [e-pub-versio]. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Nätkin, R. (2003). Moninaiset perhemuodot ja lapsen hyvä. Teoksessa H. Forsberg & R. Nätkin, R. (toim.), *Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä* (s. 16–38). Helsinki: Gaudeamus.
- Peuralahti, E. (2012). *Lapsen tapaamisoikeus ja sen toteuttamisen ongelmakohtia*. Hämeenlinna: Kariston kirjapaino oy.
- Poijula, S. (2007). *Lapsi ja kriisi – Selviytymisen tukeminen*. Helsinki: Gummerus.
- Puonti, A., Saarnio, T & Hujala, A. (2005). (toim.). *Lastensuojelu tänään*. Helsinki: Tammi.
- Pösö, T. (2005). Kasvatustyö sijaishuollossa. Teoksessa A. Puonti, T. Saarnio & A. Hujala (toim.), *Lastensuojelu tänään* (s. 202–213). Helsinki: Tammi.
- Pösö, T. (2016). Mistä puhutaan, kun puhutaan huostaanotosta? Teoksessa R. Enroos, T. Heino & T. Pösö (toim.), *Huostaanotto, lastensuojelun vaativin tehtävä* (s. 7–30). Tampere: Vastapaino.
- Räty, T. (2005). Oikeusturvatekijät lastensuojelussa. Teoksessa A. Puonti, T. Saarnio & A. Hujala (toim.), *Lastensuojelu tänään* (s. 85–104). Helsinki: Tammi.
- Saarnio, A. (2005). Perhetyö lastensuojelutyössä. Teoksessa A. Puonti, T. Saarnio & A. Hujala (toim.), *Lastensuojelu tänään* (s. 240–255). Helsinki: Tammi.

- Saastamoinen, M. (2006). Minuus ja identiteetti tutkimuksen haasteina. Teoksessa P. Rautio, & M. Saastamoinen (toim.), *Minuus ja identiteetti – Sosiaalipsykologinen ja sosiologinen näkökulma* (s. 168–180). [e-pub-versio]. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.
- Salas Martínez, M., Fuentes, M., Berdero, I. & García-Martin, M. (2016). Contact visits between foster children and their birth family: the views of foster children, foster parents and social workers. *Child and Family Social Work*, 21, 473–483
- Salminen, A. (2011). *Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin*. Vaasan yliopiston julkaisuja. OPETUSJULKAISUJA 62
JULKISJOHTAMINEN 4.
- Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. (2019). *Lastensuojelun laatusuositus*. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:8.
- Tampereen Ensi- ja Turvakoti ry. *Tapaamispaikka mahdollistaa etävanhemmuutta* [internet-sivu]. Saatavissa: <https://ensijaturvakotienliitto.fi/tampereenensijaturvakoti/vauva-jalapsiperheet/tapaamispaikka/>. (Luettu: 23.10.2020).
- Valkonen, L. (1995). *Kuka on minun vanhempani? Perhehoitonuorten vanhempisuhteet*. Stakes. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Tutkimuksia 52.
- Varilo, L. (2007). Perheen merkitys lastenpsykoterapeuttisessa hoidossa. Teoksessa M. Schulman, M. Kalland, A-M. Leiman & P. Siltala (toim.), *Lastenpsykoterapia ja sen vuorovaiikutukselliset ulottuvuudet* (s. 378–397). Helsinki: Dark Oy.
- Wrobel, G. & Grotevant H. (2019). Minding the (Information) Gap: What Do Emerging Adult Adoptees Want to Know About Their Birth Parents? *Adoption Quarterly*, 22(1), 29-52.